

Rent drikkevand

– nu og i fremtiden

Rent drikkevand – nu og i fremtiden

Danmarks drikkevandsmodel er unik. Grundvandet kan efter simpel iltning og filtrering leveres direkte som drikkevand til forbrugerne. Netop derfor er der også stor opbakning til at beskytte det. 91 procent af danskerne mener, at drikkevandet skal beskyttes med sprøjteforbud, og opbakningen er bred på tværs af vælgerne fra forskellige partier, viser en undersøgelse.

I hvilket omfang mener du, at der bør indføres et forbud mod brug af sprøjtegifte i områder med grundvand, der indvindes til drikkevand?

■ I meget høj grad ■ I høj grad ■ I mindre grad ■ Slet ikke ■ Ved ikke

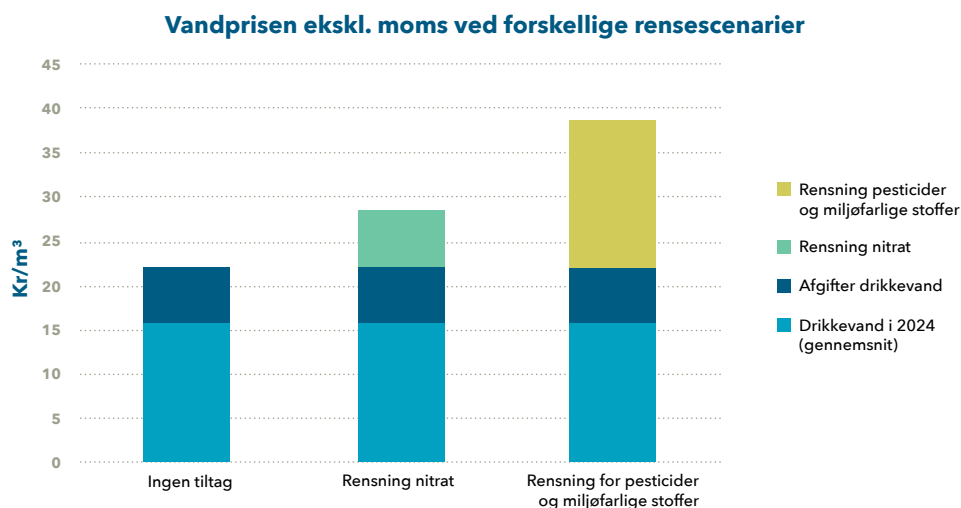
Kilde: Wilke feb. 2026

Vand er kritisk infrastruktur,
og uden stabil adgang
til rent vand påvirkes
både sundhedssektoren,
virksomhedernes
konkurrenceevne og
danskernes hverdag.

Men grundvandet er under pres. Øget forurening fra pesticider, stigende nitratbelastning og skærpede kvalitetskrav viser, at den nuværende regulering ikke er god nok. I byer er der også pres på grundvandet fra industrielle aktiviteter og andre risici f.eks. biocider fra maling og træbeskyttelse samt håndtering af punktkilder. Hvis vi skal bevare vores drikkevandsmodel, skal grundvandet beskyttes dér, hvor det dannes og indvindes. Alligevel er det kun 1,5 procent af de områder, som Folketinget i 1998 udpegede, som er beskyttet. Efter 27 år med en ifølge Miljø- og Ligestillingsministeriet utilstrækkelig beskyttelse af drikkevandet er der behov for handling nu.

Samtidig er regnestykket ret enkelt. En analyse fra Miljøministeriet 2026 vurderer, at det er langt billigere at forebygge end at rense. Miljøministeriet vurderer, at beskyttelse af sårbare områder vil koste ca. 360 mio. kr. årligt i kompensation til landbruget i 30 år, mens ministeriet i samme analyse vurderer, at permanent rensning af grundvandet kan koste 6-18 mia. kr. om året (kilde: Analyse af Reguleringsmuligheder for Beskyttelse af Drikkevandet, januar 2026). Alene omkostningerne til rensning kan, hvis den sendes videre til borgere og industri, få følgende konsekvens for prisen per kubikmeter:

Note: Figuren viser omkostninger i kr/m³ for drikkevand med tre forskellige rensesbehov. Ingen tiltag, rensning nitrat og rensning for pesticider og miljøfarlige stoffer incl. nitrat. Det sidste illustreres ved anvendelse af den nedre grænse for omkostninger til rensning anvendt i Reguleringsanalysen fra Miljø- og Ligestillingsministeriet. Omkostninger for nitrat er baseret på udregning foretaget af DANVA, med udgangspunkt i Aalborg Vands sagsindstilling d. 13. maj 2025. Rensning af nitrat anslås af DANVA til at koste omkring 6,35 kr./m³. DANVA vurderer, at det er op mod 10% af den solgte vandmængde, som der er behov for at rense for nitrat, hvilket svarer til ca. 190 mio. kroner årligt til rensning for nitrat.

Beskyttelsen af Danmarks fremtidige drikkevand er i dag baseret på frivillige aftaler mellem vandforsyninger og lodsejere om ikke at sprøjte de mest sårbare steder. Det er en langsom og uensartet model, og finansieringen bæres i altovervejende grad lokalt af husstande og virksomheder. Derfor er der behov for en ny national model for drikkevandsbeskyttelse, hvor staten tager et tydeligt ansvar for at beskytte vores vigtigste naturressource - drikkevandet.

Behovet for at beskytte grundvandet er allerede tydeligt. Beregninger i en hvidbog, udarbejdet af HOFOR viser, at hovedstadsområdet i 2040 kan mangle drikkevand svarende til hele Odense Kommunes årlige forbrug. Drikkevandet i andre områder af landet er også udfordret af forurening, blandt andet i Aalborg, hvor nitratproblemer vil føre til investeringer i rensning og højere vandtakster.

Et nationalt sprøjteforbud bør suppleres af forbud mod udlægning af jord og spildevandsslam i de sårbare grundvandsdannende områder, ligesom andre trusler mod grundvandskvaliteten også skal reguleres. Det omfatter blandt andet maling og træbeskyttelse, håndtering af forureninger og udfasning af PFAS-stoffer og problematiske byggematerialer.

DANVA og Danske Vandværker har to forslag, der sikrer rent drikkevand nu og i fremtiden

Se de to forslag på de følgende sider.

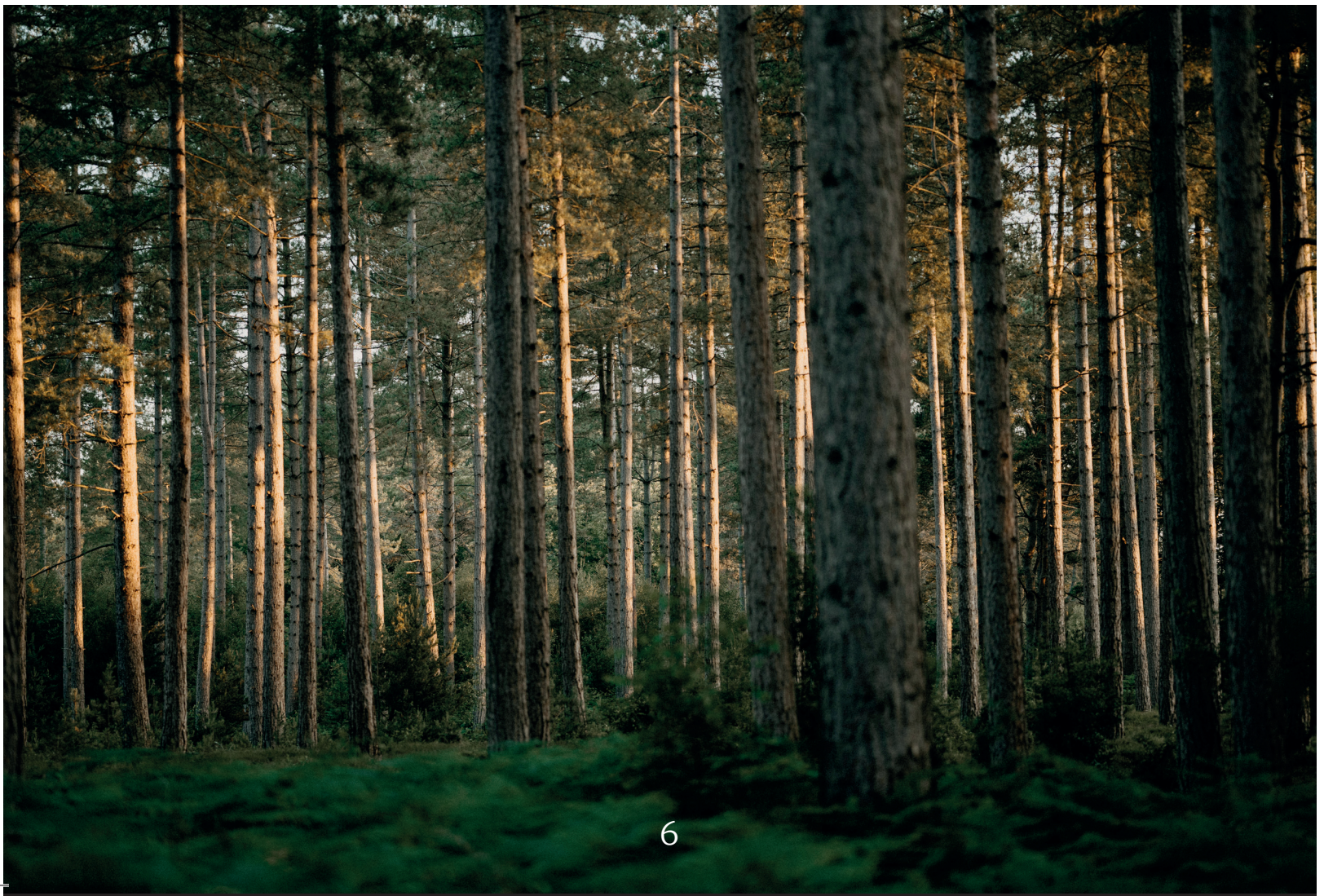

FORSLAG #1

Der skal indføres et statsligt sprøjteforbud i sårbare grundvandsdannende områder

Beskyttelsen af grundvandet skal løftes til nationalt niveau. De områder, der skal beskyttes, udpeges af staten, som også sikrer en klar national ramme ved et forbud mod forurenende aktiviteter i sårbare grundvandsdannende områder (SGO). Et nationalt forbud skal træde i kraft i takt med, at kortlægningen færdiggøres, og vil sikre hurtigere handling og ensartet beskyttelse på tværs af landet.

Drikkevandet er en strategisk vigtig ressource og en del af samfundets kritiske infrastruktur. En bedre sikring af grundvandet kalder på en klar national regulering, ensartede regler og ikke mindst tempo i gennemførelsen.

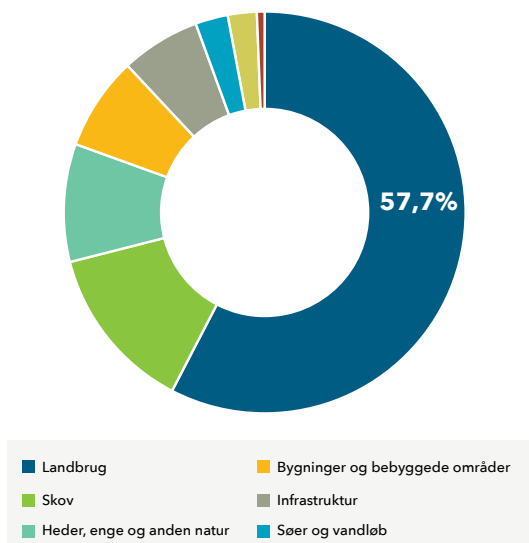
Konkret foreslås at indføre et statsligt forbud mod at sprøjte i sårbare grundvandsdannende områder kombineret med gødskningsrestriktioner i områder med risiko for nitratudvaskning i de sårbare grundvandsdannende områder, udbringning af spildevandsslam og udbringning af jord. Der skal også tages hånd om andre risici for eksempel fra maling og træbeskyttelse samt håndtering af punktkilder.

Processen med at beskytte de zoner der ligger tættest på drikkevandsboringerne (BNBO) har tydeligt illustreret, at frivillighed og lokalt ansvar på ingen måde har løftet opgaven. Den model er et skræmmeeksempel og må ikke gentages. De administrative byrder, hvor hvert enkelt forbud besluttet af en myndighed i en forvaltningsmæssig afgørelse, er store og processen har været langvarig og er endnu ikke i mål.

Hvad angår den Grønne Trepert, er det vigtigt at forstå, at grundvandet er stedbundet. Størrelsen og beliggenheden af det område, der skal beskyttes mod forurening fra overfladen, afhænger i høj grad af geologiske strukturer i undergrunden. Derfor skal der ikke forhandles om, hvor de sårbare områder er. Drikkevandsområderne kan indgå i arealomlægningsplanerne på lige fod med andre beskyttede arealer. Der kan her tages stilling til, hvordan arealet kan understøtte målene i treparten eller andre mål f.eks. økologisk fødevarerproduktion under hensyntagen til gældende restriktioner.

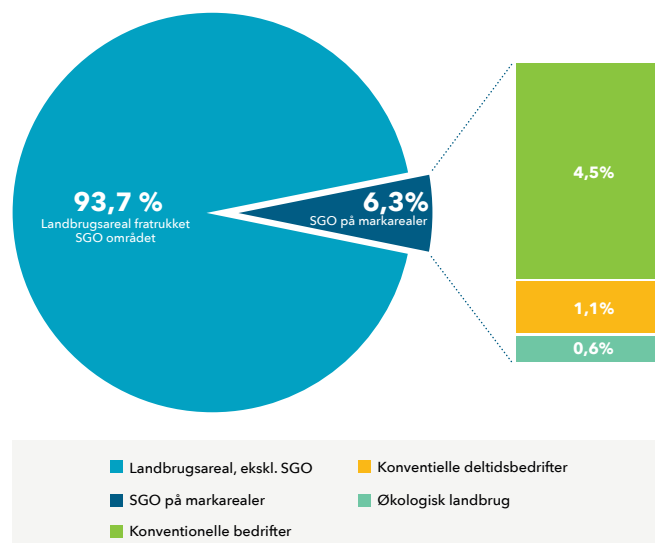
Et sprøjteforbud skal ifølge beregninger fra Miljøstyrelsen gælde på et areal, der svarer til godt 6 procent af landbrugsarealet.

Fordeling af Danmarks areal efter anvendelse

Note: Data fra Danmarks Statistik, AREAKDK2. Arealfordeling er for 2024

Overblik over fordeling af SGO på landbrugsarealer

Note: Data baseret Danmarksstatistik, AREAKDK2, for landbrugsareal. Arealfordeling er for 2018. SGO på markarealer og fordelingen på bedrifter er forventede værdier, når kortlægningen er gennemført. Værdier baseret på Reguleringsanalysen fra MLM, 2026.

FORSLAG #2

Beskyttelsen af sårbare grundvandsområder skal gennemføres hurtigt

Et statsligt sprøjteforbud i sårbare grundvandsdannende områder indføres hurtigt og i takt med at kortlægningen færdiggøres.

Fyn er allerede kortlagt, mens Jylland, Sjælland og øvrige øer færdigkortlægges med udgangen af 2026.

Staten og vandsektoren skal have mulighed for at medvirke til opkøb og jordfordeling, og arealomlægning kan samtidig kombineres med skovrejsning, økologi, vedvarende græs, naturgenopretning og rekreative formål.

“Den eksisterende
tilgang til beskyttelsen
af drikkevandet har
ikke været tilstrækkelig,
og der er siden 1998
blevet beskyttet under
10.000 hektar mod
sprøjtemidler og nitrat.

Erfaringerne viser, at frivillighed og
kommunale indsatsplaner ikke har været i
stand til at sikre fremdrift, og der kan være
et behov for at iværksætte arealafgrænsede
forbud for at beskytte ressourcen.”

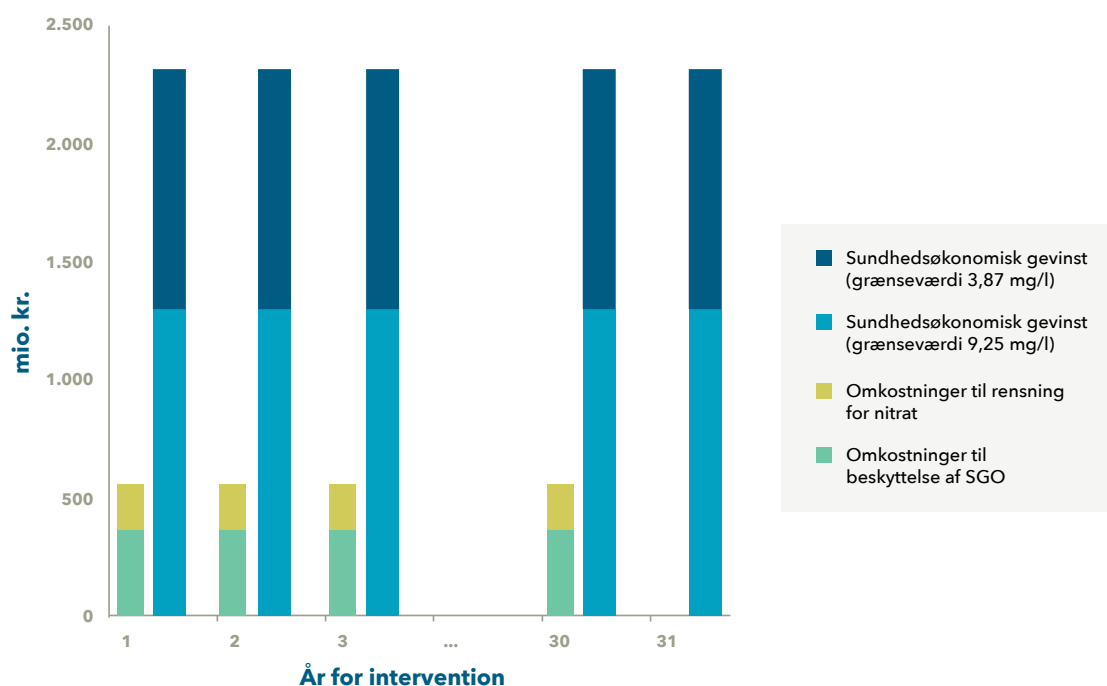
Miljø- og Ligestillingsministeriet, "Analyse
af Reguleringsmuligheder for Beskyttelse af
Drikkevandet, udgivet 2026

En styrket national indsats vil give store samfundsgevinster: Behovet for rensning af drikkevand reduceres over tid, borgernes adgang til rent vand sikres, og den unikke danske model med enkel vandbehandling fastholdes. Grundvandsbeskyttelse er derfor en langsigtet investering i sundhed, natur, økonomi og forsyningssikkerhed – til gavn for befolkningen nu og i fremtiden.

Studier fra Schullehner et al. (2018) og B. H. Jacobsen et al. (2024) viser at der er et sammenhæng mellem koncentrationer af nitrat i drikkevand over 3,87 mg/l og øget risiko for tyktarmskræft. Studierne finder at der årligt er 127 tilfælde, som kan tilskrives forhøjet nitratkoncentration i drikkevand og anslår af der som følge af det er årlige sundhedsomkostninger for ca. 2,3 mia. kroner.

Ved at sænke grænseværdien til 9,25 mg/l eller 3.87 mg/l, finder studierne at der kan undgås mellem 72 og 127 tilfælde om året på landsplan, svarende til mellem 1,3 mia. kroner og 2,3 mia. kroner årligt alt efter grænseværdien. En ny grænseværdi på 6 mg/l, vil ligge indenfor det spænd.

Sundhedsøkonomisk gevinst ved at sænke nitratindhold i drikkevand

Note: Omkostninger baseret på Reguleringsanalysen fra Miljø- og Ligestillingsministeriet, 2026, for kompensation til grundvandsbeskyttelse. Omkostninger for nitrat baseret på udregning foretaget af DANVA, med udgangspunkt i Aalborg Vands sagsindstilling d. 13. maj, 2025. Der antages at det er op til 10% af den solgte vandmængde, som der er behov for at rense for nitrat. Sundhedsøkonomiske omkostninger baseret på B. H. Jacobsen et al. (2024) for gennemsnitseffekt ved to grænser. For at kunne indregne alle sundhedseffekter fra år 1, skal der både renses og indføres grundvandsbeskyttelse fra start. Det gøres for at rensning af vand kan stoppes, når effekten af grundvandsbeskyttelsen er fuldt indtruffet. For SGO er forventningen 30 år. Der afholdes omkostninger svarende til de grønne og gule bokse, for at indhente de sundhedsøkonomiske gevinster i de blå bokse. Efter 30 år, afholdes der ikke længere omkostninger til rensning og grundvandsbeskyttelse, men de sundhedsøkonomiske gevinster fortsat indhentes, når effekten af grundvandsbeskyttelse er fuldt indfaset. Omkostninger er 2022 niveau.

Der er store gevinster ved at beskytte grund- og drikkevand. Selvom vi beskytter grundvandet nu, undgår vi ikke at rense i en periode, indtil effekten af beskyttelsen sætter ind. Det vil for eksempel være tilfældet i områder med høj nitratbelastning.

Omkostningerne til rensning vil på sigt reduceres, hvilket vil være en stor gevinst for danske forbrugere herunder også erhvervslivet. Derudover er der væsentlige gevinster ved, at arealerne benyttes til andre formål end konventionelt landbrug. De Økonomiske Råd (DØRS) viste allerede i 2015, at sidegevinster såsom drivhusgasreduktion, kvælstofreduktion og rekreative gevinster langt overstiger omkostningerne ved tabt landbrugsproduktion. Tabellen viser resultaterne af en analyse af de samfundsøkonomiske omkostninger ved forskellige arealtiltag målt som gennemsnit af den årlige omkostning pr. ha for 50 case områder fordelt over hele Danmark.

Samfundsøkonomiske omkostninger ved arealtiltag opgjort som gennemsnitsværdier

Gennemsnit for alle 50 områder	Skov	Åben natur ----- kr. pr. ha. år (2013-priser) -----	Pestidefri	Økologi
Omkostning ved tabt landbrugsproduktion	-2.400 ^{a)}	-2.400	-600	-1.700
Omkostning ved etablering af skov og åben natur	-1.600	-1.400	0	0
Ændret jagtleje	200	100	0	0
Omkostninger i alt	-3.800	-3.700	-600	-1.700
Drivhusgasreduktion	2.500	900	0	300
Kvælstofreduktion	1.300	1.300	0	700
Rekreative gevinster	11.200	10.400	0	0
Sideeffekter i alt	15.000	12.600	0	1.000
Samlet værdi i alt (eksl. EU-tilskud)	11.200	8.900	-600	-700
Samlet værdi i alt (inkl. EU-tilskud)	-500 ^{b)}	-1.900	0	700
Samlet værdi i alt (inkl. EU-tilskud)	10.700	7.000	-600	0

Note: Tabel er fra DØRS rapporten Økonomi og Miljø 2015, kapitel 2. https://dors.dk/files/media/rapporter/2015/m15/m15_kap_2.pdf. Reducerede renseomkostninger indgår ikke beregningen.

a) Nutidsværdier af driftsindtægter indgår i omkostning ved tabt landbrugsproduktion.

b) Ændring i EU-tilskud ved skovrejsning er ved privat skovrejsning. Ved statslig skovrejsning vil der være større reduktion i det årlige tilskud på 1.100 kr. pr. ha. År.

Anm.: Værdierne i tabellen er de gennemsnitlige værdier for alle 50 case-områder. Faktorpriser er omregnet til forbrugerpriser med den af Finansministeriet hertil anbefalede nettoafgiftsfaktor på 1,325. Beregningerne er udført af DØRS.

Kontakt

KARSTEN BJØRNO

Kommunikationschef, DANVA

+45 20 14 35 42

kbj@danva.dk

JEPPE KRAG

Chef for politik og analyse,
Danske Vandværker

+45 30 63 66 51

jkr@danskevv.dk